

menfatte fællestræk ved forskellige fænomener til overordnede begreber og kategorier. Desuden undersøgte man den erkendelsesproces at drage konklusioner eller følgeslutninger.

„Guld ruster ikke“

For at forskerne kunne undersøge evnen til abstrakt tænkning i form af begrebsdannelse, fik forsøgspersonerne forelagt 4 kort med billeder, hvoraf de tre afbildede genstande, der kan henføres til samme kategori (her: redskaber), f.eks. sav, økse, skovl, mens det fjerde, f.eks. træ, ikke hørte til denne kategori. Det viste sig, at de analfabeter, der stadig levede traditionelt, ikke kunne foretage denne abstrakte kategorisering. De grupperede tingene efter, om de havde noget med hinanden at gøre i en konkret, praktisk arbejdssammenhæng. Dermed kom sav, økse og træ til at høre sammen, mens skovlen ikke havde noget at gøre i denne sammenhæng. Når de blev spurgt, om genstandene lignede hinanden, svarede de ja, men mente „passer til hinanden“. Da man forelagde samme opgave for de beboere, der havde gået i skole og deltog i de nye kollektivbrug, kunne de uden vanskelighed udføre den operation at sammenfatte de relevante genstande i kategorien „redskaber“. – Man kunne spørge, om der i Lurias fremstilling af disse forskelle i tænkemåde ligger en nedvurdering af analfabeternes tænkning. –

Man undersøgte også evnen til at drage logiske slutninger ud fra to præmisser (en såkaldt sylogisme). De to præmisser kan f.eks. være: „ædle metaller ruster ikke“, og „guld er et ædelt metal“. Konklusionen er så: „Guld ruster ikke“. For de beboere, hvis tænkning havde vist sig at være bundet til konkret-anskuelige handlingssammenhænge, var tilstedeværelsen af de to præmisser ikke tilstrækkelig til at drage en konklusion. De kunne godt drage konklusioner af denne type, hvis præmisserne vedrørte ting, de kendte til, og tilføjede så typisk „det ved jeg selv“.

Lurias eksempel på en rent verballogisk operation lyder: „Mod nord, hvor der altid er sne, er alle bjørne hvide“, „Stedet X ligger mod nord“. „Er bjørnen hvide dér, eller er de ikke?“ For det første opfattede forsøgspersonerne de to præmisser som uafhængige spørgsmål, altså om bjørnene var hvide både mod nord og på stedet X. Og for det andet forstod de ikke, at der ud fra de to præmisser kunne drages en logisk konklusion. Svaret var som regel, at det kunne man ikke sige, fordi man ikke havde været der og ikke ville lyve. Men i øvrigt kunne man spørge en bestemt person, der havde været i X og derfor måtte vide det. Når man spurgte beboerne med skolegang og arbejde i kollektivlandbruget, var der ingen vanskeligheder med at drage den logiske slutning.

Ved lignende forsøg med perception af farver og former har Luria fundet ganske tilsvarende forskelle, hvor analfabeterne viste sig også at organisere deres perception ud fra praktiske erfaringer i stedet for abstrakte kategorier, f.eks. ved farvebetegnelser som „farve som kalveafføring“ eller „farve som rådden bomuld“.

Luria mener med sine undersøgelser og eksperimenter at have begrundet den opfattelse, at „De psykiske processer og i første række de højere, specifikt menneskelige former for psykisk virksomhed som f.eks. den viljemæssige opmærksomhed, den aktive hukommelse og den abstrakte tænkning må ifølge deres oprindelse forstås som sociale processer, der udformes under barnets kommunikation med voksne, gennem tilegnelsen af almenmenneskelig erfaring. De er samfundshistoriske ifølge deres oprindelse, formidlet i deres struktur og bevidste, viljemæssigt-styrede i deres funktionsmåde.“

A. N. Leontjiew

Foruden Vygotsky og Luria er det især A. N. Leontjiew (1903-1978), der har præget den kulturhistoriske skole. I forlængelse af arbejdets centrale betydning tilskrives også andre former for aktiv handlen en væsentlig betydning for udviklingen af menneskets